

5. Кривчик Г.Г. Українське село під владою номенклатури (60-80 –ті рр. ХХ ст.). Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського університету, 2001. 192 с.
6. Кулікова Т.О. «Ліквідація МТС: Спроби лібералізації соціально-економічних відносин в українському селі»: дис. канд. іст. наук: 07.00.01. Черкаси, 2017. 212 с.
7. Макаров Н.П., Цимаданов К.Ф. Старобешевская МТС. М.: Сельхозгиз, 1955. 102 с.
8. ЦДАГО України. Ф.1, Оп.31, Спр. 1008. 223 арк.

**Ольга Коляструк**

## **МИКОЛА ГЛУЩЕНКО – УКРАЇНСЬКИЙ ХУДОЖНИК ВЕЛИКОГО ТАЛАНТУ І ВИКЛЮЧНОЇ ДОЛІ**

*У статті висвітлюється життєвий і творчий шлях українського художника Миколи Глуценка, який був великим майстром пейзажу, портрета, натюрморту. Визначено прихильність митця до імпресіонізму та фонізму. Автор зауважує на виробленні М.Глуценка власної манери передачі емоційного стану душі і пам'яті.*

*Ключові слова: український художник, імпресіонізм, пейзаж, радянський розвідник*

Ім'я Миколи Петровича Глуценка (1901-1977) вписане в історію української мистецької культури як знакове, втім його постаті приділялося зовсім недостатньо уваги, й досі немає ґрунтовної цілісної праці. Можна назвати лише кілька спеціальних досліджень, поодиноких і розкиданих у часі [1, 5, 9]. Відзначимо, що перше визнання прийшло за кордоном, спочатку в Берліні, а потім у Парижі, як і перший альбом і перша спеціальна праця про митця, побачили світ у столиці красних мистецтв [10], а нарік – у Львові [4]. Твори М. Глуценка представлені у великих музеях України, Росії, Франції, США, Канади й інших країн. Попри те, що цей український майстер пензля («український європеєць», «український парижанин») перевершив за своєю продуктивністю (ледь не вдвічі (!) за кількістю залишених картин) всесвітньо відомих модерністів Сальвадора Далі і Пабло Пікассо, на наших теренах про нього майже не йшлося. Він був визнаним і авторитетним серед професіоналів, брав участь у гуртових виставках і мав численні персональні у 1950-ті – 1970-ті рр., але публіці не був широко представлений, тому що це виключалося його іншою іпостассю – радянського розвідника з агентурним псевдо «Ярема», завербованого на початку 1920-х рр. у Берліні, як вважається, радянським повпредом Олександром Довженком. Світ запізнав його і віддавав належне його таланту задовго до становлення єдиного можливого для художників СРСР методу «соціалістичного реалізму», відбулось це спочатку у Веймарській республіці (1924 р.), а невдовзі – у мистецькій столиці – у Парижі (1928-1931 рр.). Святослав Гординський на початку 1930-х рр. писав: «Творчість Глуценка з банальністю нічого спільного не має і тим більше не претендує на геніальність, ні на концепції, з яких можна би скласти точно сформовані теореми. ... Глуценко має сильну індивідуальність і його творчість її висловлює» [4, с.5].

Микола Глуценко народився 1901 р. в м.Новомосковську на Катеринославщині. П'ятирічним втратив батька, перший досвід малювання набув у сільських «богомазів», потім – у Юзівському 8-класному училищі. Мав намір присвятити подальше своє життя мистецтву, але перешкодили

революційні катаклізми 1917 р. Глущенко був інтернований в складі полку Добровольчої армії генерала Денікіна в Польщу, звідки втік і дістався до Берліна. Там юнакові пощастило – він знайшов заступництво в особі чільних представників української еміграції, його навчання оплачував гетьман Скоропадський, кошти на прожиття надавав колишній представник УНР в Німеччині Р.Смаль-Стоцький, а першу персональну виставку робіт молодого художника допоміг організувати в Берліні В.Винниченко.

У період навчання М.Глущенко захопився мистецтвом епохи Відродження. Щоб досягти впевненості в малюнку, він копіював роботи Лукаса Кранаха, Альбрехта Дюрера, Ганса Гольбейна. Отже свої ранні картини М. Глущенко пише в стилі неокласицизму. У 1924 р. в галереї «Каспер» відкрилася перша персональна виставка Глущенко. У спогадах про відвідини виставки Лео Свемп зазначає: «Вона мені сподобалася, хоча ніяких новаторських, оригінальних пошуків я там не помітив. Живопис був добротний, чіткий, упевнений малюнок, відчуття гнучкості форми і колориту. Це були камерні портрети, виконані в традиціях епохи Відродження, – Мемлінга, Дюрера. Деякі з них були написані на дошках. Найбільше мені сподобався автопортрет художника – із задумливо-мрійливим виразом очей і вольовими рисами обличчя. Коли Глущенко увійшов в виставковий зал, я його одразу впізнав по автопортрету. Це був високий, стрункий юнак з фігурою спортсмена. Вів він себе вільно і впевнено, охоче вступаючи в бесіди з публікою. По-німецьки говорив прекрасно, з берлінським акцентом. Відчувалося, що з багатьма присутніми в галереї художник був знайомий. Дебютанта відразу ж оточили колекціонери і меценати, деякі стали замовляти портрети. Виставка мала безумовний успіх» [1, с.28, 32]. «На тьмяному тлі мистецького Берліна ця виставка — явище дуже яскраве...», – цей вислів був повторений багатьма газетами[8]. Не пасував М.Глущенко німецьким експресіоністам, які болісно і нервово рефлексували наслідки Першої світової війни, не пристав він і до «нової речевості» [7, с.184]

Закінчивши навчання, М. Глущенко в 1925 р. переїздить до Парижа, де відкриває на вул. Волонтерів, 23, власне художнє ательє [6]. З переїздом до Франції помітно змінилися художні симпатії Майстра, в своїй творчості він швидко еволюціонує від Клода Моне до Сезанна і Боннара. Своєрідним заповітом на все життя для М.Глущенка стали слова великого голландця Вінсента Ван Гога, які він часто цитував: «Життя треба шукати в кольорі». І продовжував словами Анрі Матісса: «Мені завжди хотілося, щоб в моїх творах була весняна легкість і радість, яка не дозволила б навіть запідозрити, якого вони коштували праці, терпіння. Картина на стіні повинна бути, як букет живих квітів, поставлених в кімнаті» [5, с.21]. «У Глуща все соковите, ярке...», – ще у 1926 р. констатував В. Винниченко [3, с. 57].

Уже в вересні 1925 р. виставляє свої роботи в «Осінньому салоні», а наприкінці року має персональну виставку. Після успішних виставок ательє перетворилося в Парижі на збори представників інтелігенції, чиновників, дипломатів, лідерів білоемігрантської і української закордонних організацій. У центрі уваги завжди був М.Глущенко, молодий, красивий, імпазантний, завжди привітний і чемний, завжди оригінальний. У той час він добре знав Дмитра Андрієвського, провідного ідеолога українського націоналістичного

руху, і ерцгерцога Вільгельма фон Габсбурга, племінника імператора Австро-Угорщини (відомого як українофіла, полковника Українських січових стрільців Василя Вишиваного). Спілкувався з видатними художниками Фернаном Леже, Пабло Пікассо, Анрі Матіссом, а також з письменниками Ельзою Тріоле, Луї Арагоном, Іваном Буніним і Володимиром Маяковським. Дружив Глущенко і з генералом Ігнат'євим, військовим розвідником і дипломатом, який працював у представництві СРСР у Франції. Крім того, М. Глущенко виконував замовлення радянського постпредства у Франції – малював портрети Ромена Роллана, Мішеля Кашена, Анрі Барбюса, президента товариства «Франція-СРСР» Поля Сіньяка, Віктора Маргеріта та інших відомих представників французької інтелігенції прорадянського штибу. Водночас успішно передав керівництву цінні матеріали про підготовку Третього Райху до нападу на СРСР майже за півроку раніше за Ріхарда Зорге, здобув секретні креслення 205 видів озброєнь (зокрема – авіамоторів для винищувачів) [2]. Працював на виснаження, збереглися відомості про наполегливі прохання повернутися в Україну, та лише 1936 р. родина Глущенко переїхала до Москви, де знаному митцеві, роботи якого експонувались разом із полотнами найвідоміших імпресіоністів Франції, виділили кімнату площею 9 м<sup>2</sup> у комунальній квартирі. Та 1940 р. Глущенко отримує відрядження до Німеччини в зв'язку з організацією у Берліні виставки радянського декоративного мистецтва [7, с.183].

Від 1944 р. Микола Глущенко жив у Києві, а його майстерня містилась на останньому поверсі найвищого на Хрещатику «московського» будинку. Після війни М.Глущенко багато працює та виставляється у столицях Радянського Союзу. Як один із найвідоміших художників, представляє творчу інтелігенцію на виставках у Польщі (1954), Англії (1966), Канади (1968), Німеччини (1971), Японії (1971), йому «дають добро» на творче відрядження до Бельгії (1958). Такі «дозволи» на участь у закордонних виставках у Радянському Союзі отримували тільки ті художники, які були особливо «надійні» і «улюблені» владою, які не представляли жодної «небезпеки» для ідеологічної пропаганди соціалістичного радянського мистецтва у «ворожих» капіталістичних країнах [9].

Максим Рильський, добре обізнаний з глущенко́вським живописом, свої спостереження висловив такими словами: «Глущенко, людина широкого обдарування, головну увагу віддає пейзажному живопису. Пейзажист. У цьому слові є спільне щось із словом лірик... Назви справжнього пейзажиста заслуговує тільки той, хто не лише вміє вправно віддати олією, пастеллю чи аквареллю лінії і барви, тони й відтінки, світлові ефекти і т. д., але й глибоко любить свою країну, її дерева, води, сади, міста, села і ту саму любов оґріває і окрилює у глядача...» [8].

Як доба пейзажу ввійшло в історію ХІХ ст. За спостереженням М.Алпато́ва, краєвид починає сприйматися митцями не тільки як образ природи, але й як вираження настроїв людської душі. Англійському живописцю Джону Консте́блу приписують афоризм: «Людина бачить у природі лише те, що знає...», якщо його взяти за аксіому, то, знайомлячись з безмежністю відтворених М.Глущенко́м мотивів, проймаючись відчуттям величі створеного ним образного світу, можна лише дивуватися обсягу, масштабіві набутих ним знань. М.Глущенко́ка нерідко називають

«українським Клодом Моне», цілком справедливо визнаючи його виключну імпресіоністську манеру спостереження за природою і виконання її образу на полотні. Водночас, варто підкреслити істотну відмінність. Французькі художники імпресіоністи були співцями своїх вражень, ловили мерехтливі миті природи. Натомість українці беруть глибше. Для них важливі не зовнішні враження, а враження душі. У М. Глуценка це виливалось у феєрверки кольорового рішення. «Коли живеш творчістю, – писав Глуценко, – думаєш кольором або лінією, коли все в житті пов'язане з втіленням на полотні своїх переживань... – істотний вихід з цього – це, щоб усе, що хвилює, що турбує, лишилося, на полотні. Кожен новий день – нові враження!..» [1, с.69]. У цих словах – весь М.Глуценко, його характер, невгамовність творчості, невтомність, що часом межує з одержимістю. Юрій Смолич, багаторічний свідок роботи митця, відзначав, що М.Глуценко «завжди в праці, він завжди жадібний до праці і без неї не мислить свого існування» [1, с.72]. Він з року в рік з'являвся у своїй київській майстерні о восьмій ранку, працював до сімнадцятої години, робив обідню перерву, а далі – знову праця до дев'ятої години вечора.

1976 р. Микола Глуценко отримав звання народного художника СРСР. Ще за життя художника було видано кілька альбомів, написано багато гарних статей про творчі досягнення митця (щоправда, багато фактів із біографії замовчувалися, а перебування за кордоном у міжвоєнний період подавалося у відповідних ракурсах).

#### **ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:**

1. Бугаєнко І.М. Микола Глуценко. Київ : Мистецтво, 1973. 99 с.
2. Веденєєв Д., Шевченко С. Розвідник «Ярема» і підпільник «Зот» // Дзеркало тижня. 2000. 19 серпня (№ 33).
3. Винниченко В. Щоденник. Київ – Едмонтон – Нью-Йорк : Смолоскип, 2010. Т. 3: 1926–1928. 624 с.
4. Глуценко / тексти Святослава Гординського і Павла Ковжуна. Львів: Друкарня НТШ, 1934. 32 с.
5. Павленко В. Ліричний щоденник Миколи Глуценка. К.: «Україна», 1972. 38 с.
6. Попик В. Ательє на вулиці Волонтерів // Україна. 1990. № 30.
7. Сидор О. Маловідомий епізод з життя Миколи Глуценка // Мистецтвознавство. 2019. Кн.1. С.183-190
8. Шпак В. Повернення Миколи Глуценка // Урядовий кур'єр. 2011. 17 вер.
9. Шпаков А.П. Микола Петрович Глуценко. К., 1962.
10. Poulaille, Henry. Gloutchenko. Paris: Le Triangle, 1933.

#### **Ірина Хоцянівська, Тетяна Мельничук ДІЯЛЬНІСТЬ КАТОЛИЦЬКИХ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ**

*У статті проаналізовано діяльність католицьких молодіжних організацій в Україні. Основна увага звернена на діяльність найбільшої католицької молодіжної організації в Україні - Федерація Українських Католицьких Студентських та Академічних Товариств «Обнова».*